

वीतरागात्माविरक्तचित्तः ब्रह्माश्रमः संन्यासाश्रमः तदेव पदं पट्टस्थानं तत्र ॥ १९ ॥ एतदाक्षिपति उत्पन्ने इति ज्ञानं शास्त्रजाधीः विज्ञानं अनुभवः तस्मिन्मांशाश्रमफले ब्रह्मचर्यात्पागेव उत्पन्ने सति त्रिषु ब्रह्मचर्यादिषु समुच्चयपक्षेयदिचेत रथा ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेद्ब्रह्माद्वावनाद्वायदहरेव विरजेत्तदहरेव प्रव्रजेदित्यनियमश्रुतिर्बाध्येतेति भावः ॥ २० ॥ २१ ॥ तत्र ब्रह्मचर्यस्यावश्यकत्वं तावदाह न विनेति ॥ २२ ॥ प्लावयिताकर्णधारः ज्ञानं शास्त्रं तद्विज्ञानार्थं सगुरुमेवाभिगच्छेत्समित्याणि श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठं नैषातर्कणमतिरापनेया प्रोक्तान्येनैव सुज्ञानाय प्रेष्टेत्यादि श्रुतिभिरन्वयव्यतिरेकाभ्यां आचार्यकरणस्य विद्याहेतुत्वावगमात्

सवने ग्रीन्यथान्यायमात्मन्यारोप्य धर्मवित् ॥ निर्द्वंद्वो वीतरागात्मा ब्रह्माश्रमपदेव सेत् ॥ १९ ॥ शुक उवाच उत्पन्ने ज्ञानविज्ञाने निर्द्वंद्वे हृदि शाश्वते ॥ किमवश्यं निवस्तव्यमाश्रमेषु भवेत्त्रिषु ॥ २० ॥ एतद्भवं तं पृच्छामि तद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ यथा वेदार्थं तत्त्वेन ब्रूहि मे त्वं जनाधिप ॥ २१ ॥ जनक उवाच न विना ज्ञानमोक्षस्याधिगमो भवेत् ॥ न विना गुरुसंबंधं ज्ञानस्याधिगमः स्मृतः ॥ २२ ॥ गुरुः प्लावयिता तस्य ज्ञानं पुवइहोच्यते ॥ विज्ञाय कृतकृत्यस्तु तीर्णस्तदुभयं त्यजेत् ॥ २३ ॥ अनुच्छेदाय लोकानामनुच्छेदाय कर्मणां ॥ पूर्वैराचरितो धर्मश्चातुराश्रम्य संकटः ॥ २४ ॥ अनेन क्रमयोगेन बहुजातिषु कर्मणां ॥ हित्वा शुभाशुभं कर्म मोक्षो नामेह लभ्यते ॥ २५ ॥ भावितैः करणैश्चायं बहुसंसारयोनिषु ॥ आसादयति शुद्धात्मा मोक्षं वै प्रथमाश्रमे ॥ २६ ॥ तमासाद्य तु मुक्तस्य दृष्टार्थस्य विपश्चितः ॥ त्रिष्वशाश्रमेषु को न्वर्थो भवेत्परमभीप्सतः ॥ २७ ॥ राजसांस्तामसांश्चैव नित्यं दोषान्विवर्जयेत् ॥ सात्त्विकं मार्गमास्थाय पश्येदात्मानमात्मना ॥ २८ ॥ सर्वभूतेषु चात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ॥ संपश्यन् नोपलिप्येत जले वारिचरो यथा ॥ २९ ॥ पक्षिवत्पवणादूर्ध्वममुत्रानत्यमश्रुते ॥ विहाय देहान्निर्मुक्तो निर्द्वंद्वः प्रशमंगतः ॥ ३० ॥ अत्र गाथाः पुराणी ताः शृणुराज्ञाययाति ना ॥ धार्यते याद्विजैस्तातमोक्षशास्त्रविशारदैः ॥ ३१ ॥ ज्योतिरात्मनि नान्यत्र सर्वजंतुषु तत्समं ॥ स्वयंच शक्यते द्रष्टुं सुसमाहितचेतसा ॥ ३२ ॥

दावश्यकमिति भावः तदुभयं आचार्यशास्त्रे ॥ २३ ॥ वामदेववत् ब्रह्मचर्यात्पाग्विज्ञाने जाते सति किं तेनेत्याशंक्याह अनुच्छेदायेति लोकशिक्षार्थमपि तदावश्यकमिति भावः ॥ २४ ॥ जातिषु जन्मसु ॥ २५ ॥ भावितैः शोधितैः करणैः बुद्ध्यादिभिः ॥ २६ ॥ तमिति चित्तशुद्ध्यर्थमाश्रमधर्माः तच्छुद्धौ तु ते व्यर्थ इत्यर्थः ॥ २७ ॥ २८ ॥ सर्वभूतेष्वनुगतमात्मानं संप्रज्ञाते पश्यते पश्यति सर्वभूतानि च आत्मनिरञ्जूरगवत् आत्मनि बद्धौ समं एकं एकत्वेऽनभव एव मानमित्याह समं चित्तं ॥ २९ ॥ पक्षिवत्पवणादूर्ध्वममुत्रानत्यमश्रुते ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ज्योतिः चित्तमात्मनो ॥ ३२ ॥